

Osemnajsta mednarodna olimpijada iz jezikoslovja

Ventspils (Latvija), 19.–23. julij 2021

Naloga skupinskega tekmovanja

Podani so stavki v garifunščini. Večina je bila vzeta iz dveh besedil (*Garinaqu* in *Áfaruwati méisturu luagu mua*).

- A. Aban háluahani, madein hamuti.
- B. Aban hariñagun tun uwala.
- C. Aban hayabuin súdara lun houdin aríahai hama, mahantiñu dari laruga, binafi ligía háluahani, abanti hadeiruni.
- D. Aban sunti wagía laru beya waganowa lugundun le ñeingiñela wadeirai wawiwandun lun houdin waguburigu óuchaha.
- E. Aban wayabuin lun gabarabaila wayabuin hauéi harutiñu lugundun le habuserun hayuseruniwa kei haidamuni.
- F. Abanya hawarun lun aban lumada, Fernando liña, aban lidin áluahai lumaya aban méisturu ñeingiñe tidan IDES, Elmer.
- G. Aluguruwatu muna to luagu buiti tebegi.
- H. Anhein ayawaha irahü, bíchigame duna lun.
- I. Ariengatina bun lun bichugunu lun.
- J. Ariengatiñu hayabuibala.
- K. ¿Átiri bafayeha tuagu dúnigu?
- L. Bimarugaru guríara achülúra yaroun Rubadan.
- M. Dan layánuhan numa sunwandan náunabuni.
- N. Dan le achülürubai ora [šp. *hora* 'čas, ura'] lun wounahouniwa wayabuibai Yurumein giñe, anurarügütiwa ñein giñe tidan úrüwa guríara.
- O. Dan le hachülürun lidan fulasu le, hadeirunrügü limoto [šp. *moto* 'motorno kolo'] labu likasku [šp. *casco* 'čelada'].
- P. Dan le tatihali nadagimei aban laluguraha halaü, dábula.
- Q. Dan me liabin búguchi, aban towen búguchu.
- R. Darí numuti irahü le meiginbai uwi.
- S. Daríti tachülürun lúguchu aban tariñagun lunla madourunla chumagü le áfarubani.

- T. Gürüla ounli núhabu.
- U. ¿Halía barumuga?
- V. Hiláguatiñu tidan giñe aban guríara lugunduti le ban hañondogunu flúaru [ang. *flour* ‘moka’] lun hadügun heigin umada hadüga durudia.
- W. Hou hamutu durudia tuguya aban houwegun hañibibaña ñi.
- X. Ibdieti ni woun kaba lan waluguraha.
- Y. Ibdieti tiri nóguchu lun.
- Z. ¿Ka badügubai?
- AA. ¿Kaba badüga haruga?
- AB. ¿Kaba ayánuha buagu?
- AC. ¿Ka funa uagu láfarai! ladüga híseti uadagimanu lun.
- AD. ¿Ka ichügun dúnigu to bun?
- AE. ¿Ka unba badügai?
- AF. Keiti mabuserun wama idamuniwama, ítara gubeñadiwa lumagiñe wachülürun lidan fulaso lira, mabuseruntiwa lun idamunibadiwa; aban wayabuin úrüwa ñaunti wagei lun wachülürun yahoun.
- AG. Láhurudaguñai larüna lau abuidagülei le.
- AH. Lárigi aban wawoura wachari lidan sun fulaso le ñiwabai lun buga gabarala lañahowniwa ereba lun weigin.
- AI. Lárigiñe ladüguni aban tiabin lagütu aban tidin adumureha luma nóguchi lun buga lafunderun luádigimari flansu.
- AJ. Lárigiñe ladüguni lani práktika [šp. *práctica* ‘praksa’] tidan IDES, aban híchugun adagimanu lun ñein tidan tayer [šp. *taller* ‘delavnica’] lani flansu.
- AK. Lárigiñe lásurun ladüguni lani plan básiko [šp. *plan básico* ‘osnovni načrt’], aban lasagarun perito merkantil [šp. *perito mercantil* ‘računovodja’]; lidinti adügai lani práktika [šp. *práctica* ‘praksa’] tidan IDES.
- AL. Lidan lubei wachülürun lidan fulaso le giribai Indura, wahati ya wele afagai sungubei wadügüni lun gabarala wawanserun.
- AM. Lidan wachülürubai Rubadan ñeingiñe wayabuin yahaun dusu lidan gádürü hati.
- AN. Ligía máluahanhabani súdara, ladüga mabuseruntu lóguchu lun ladourun.
- AO. Mafeidira wamai wañeñe.
- AP. Marihin numutibu.

- AQ. Méisturu [šp. *maestro* 'učitelj'] Marlon aban liabin Balisigiñe luagu gádürü irumu lau.
- AR. Míbediwa achülürutiñu yahoun.
- AS. Nariñahali wachülürun le hun yahoun lidon fulaso le giribai Indura.
- AT. Ñeingiñe aban matrikularüwala [šp. *matricular* 'vpisati se'] lun lebelurun kolehio [šp. *colegio* 'srednja šola'].
- AU. Ñeingiñe aban táwarun tun litiña, alugüdaun luagu doínhala dusu machülüngilila.
- AV. Ñeingiñe aban tiabin lúguchu Balisigiñe habu sun líbirigu tidan busu [šp. *bus* 'avtobus'] lun yahaun.
- AW. Ñeingiñe hísiyeti lun, labunugun; aniheinti aban fulasu luma ya Tres Konchas haña lun.
- AX. Ñeinti labunugua sagüti láfuridun kolehiogiñe [šp. *colegio* 'srednja šola'] raban weyu aban lidin abunugua ñein.
- AY. Nichuguba aban pópoutu bun lun basagarun gíbeti úduraü.
- AZ. Pero [šp. *pero* 'ampak'] aniheinti aban chumagü, aban lerederun asigenaha luma luagu fulaso le darí lun ladurun larigeirugu.
- BA. Pero [šp. *pero* 'ampak'] ligía hísiyeti uadagimanu lun, aban ladügun lani tayeri [šp. *taller* 'delavnica'] habiñe.
- BB. Sun le gábara lumuti ladügun lun labagaridun adüga lumuti.
- BC. Tidan aban aban hachagarun kali [šp. *cal* 'apno'] tidon flúaru [ang. *flour* 'moka'] lun gabarala hounwegun.
- BD. Wéiriti eyeri le.
- BE. Wéiritu hiñaru to.
- BF. Weyu ligira aban lidin doün nege disi, machülünti, aban táwaha lani señora [šp. *señora* 'odrasla ženska, žena'] houn sun lumadagu anhein anihein lubei hama.
- BG. Ya Duruwiyu lebelura lidan furumiñe furendei dari lun ladüguni lagumuhoun le lisisin.
- BH. Yagiñe waruguda lun woudin Balisi, híbiri lun Nigarawoun, híbiri lun Wadimalu.
- BI. Yara Lagunurugu anihein badiya; bunaguati badiya, yuga, alugurahati watu, eifi, awasi.
- BJ. Yumbuitina hamuga anhana giara.

Garínagu

1. *Povedal vam bom, kako smo prispeli na ta kraj, imenovan Honduras.*
2. *Ko je prišel čas, da bi nas poslali s Svetega Vincencija, smo pobegnili od tam v treh ladjah.*
3. *Potem smo prišli zato, da bomo lahko šli [= prišli] stran od belcev, ker so nas hoteli uporabiti kot svoje sužnje.*
4. *Ker nismo hoteli biti sužnji – ker odkar smo prispeli na tisti kraj, smo bili sužnji – torej, ker nismo hoteli biti sužnji, smo prišli sem v tistih treh ladjah.*
5. *Na eni [izmed ladij] so potem stresli apno v moko, zato da bi umrli.*
6. *Tisti iz ene ladje so umrli, ko so začeli gnesti moko, da bi naredili tortilje.*
7. *Pojedli so tortilje in potem umrli na svoji poti.*
8. *Malo nas je prispelo sem.*
9. *Samo dve ladji sta prispeli v Roatán.*
10. *Ko smo prispeli v Roatán, je bil 12. april.*
11. *Od tu smo šli v Belize, drugi v Nikaragvo, drugi v Gvatemalo.*
12. *Potem smo se vsi naselili ob obali, ker smo tam našli sredstva za preživetje, torej, da so naši predniki lahko ribarili.*
13. *Torej začnemo s poljedelstvom povsod, zato da lahko pečemo kasava kruh, da ga jemo.*
14. *Odkar smo prispeli na ta kraj, imenovan Honduras, smo prestajali vse možno, zato da smo lahko napredovali.*

Áfaruwati méisturu luagu mua

15. *Učitelj Marlon je prišel iz Belizeja, ko je bil star štiri leta.*
16. *Tukaj v Trujillu je vstopil v prvi razred [in ostal] dokler ni dokončal šestega razreda.*
17. *Potem ko je končal [osnovno šolo], je prišla njegova babica in govorila z mojim očetom, zato da se je naučil delati z lesom.*
18. *Ko je začel delati, je prodajal stole in mize.*
19. *Torej se je vpisal in vstopil v srednjo šolo.*
20. *Potem ko je končal, je naredil svoj osnovni načrt in dobil računovodsko diplomu; svojo prakso je opravil [= naredil] pri IDES.*
21. *Potem ko je opravil [=naredil] svojo prakso pri IDES, so mu dali službo tam v mizarski delavnici.*
22. *Ampak on je imel rad delo in je postavil svojo delavnico v njihovi hiši.*
23. *Torej je rad sejat; posest je imel v Tres Conchas, kot jo imenujejo.*
24. *Sejal je tam; vsakič, ko je popoldne šel ven iz srednje šole, je šel tja sejat.*
25. *Ampak tam je bil mestic, ki se je začel prepirati z njim glede tiste posesti, dokler ga [na koncu] ni ustrelil v uho.*
26. *Tisti dan se je končal, ura je bila deset in on ni prišel, [zato] je njegova žena poklicala vse njegove prijatelje, da jih je vprašala, če je bil z njimi.*
27. *Potem so ji povedali, da ne [ni bil z njimi].*
28. *Torej je poklicala njegovo teto, da bi jo vprašala, zakaj je bila že polnoč in on še ni prispel.*
29. *Ponovno so poklicali njegovega prijatelja, imenovanega Fernando, ki je odšel iskat skupaj z drugim IDES učiteljem, Elmerjem.*
30. *Ko so prispeli v tisti kraj, so našli samo njegovo motorno kolo in čelado.*

31. *Potem so ga iskali in ga niso našli.*
32. *Potem so šli do policije, da bi oni [policija] šli z njimi ga iskat, [ampak policisti] niso hoteli [prititi]; iskali so ga do naslednjega dne in končno so ga našli.*
33. *Torej je njegova mama prišla sem iz Belizeja v avtobusu z vsemi njegovimi brati.*
34. *Ko je njegova mama prispela, je prosila, naj ne zaprejo mestica, ki ga je ubil.*
35. *Zato ga policija ne išče, ker [Marlonova] mama ne želi, da ga zaprejo.*
36. *Zakaj bi ga ubil! Bil je delaven človek.*
37. *Tam v Barranco Blanco je imel lubenice; sejal je lubenice, manioko; prodajal drva za kurjavo, fižol, koruzo.*
38. *Vse, kar je lahko delal za preživetje, je naredil.*

(a) Poiščite prave prevode za preostale stavke:

39. *Dal ti bom čoln, da uloviš veliko rib.*
40. *Rekli so, da bodo prišli.*
41. *Rekel sem ti, da jo daj njemu.*
42. *Ne izgubimo našega jezika.*
43. *Ko tvoj oče pride, bo tvoja mama umrla.*
44. *Pes me je ugriznil v dlan.*
45. *Če fant joče, mu daš vodo.*
46. *Hiše so naprodaj za dobro ceno.*
47. *Ta moški je visok.*
48. *Ta ženska je visoka.*
49. *Srečal sem fanta, ki ne je mesa.*
50. *On ne pozna imena moje mame.*
51. *Svojo roko drgne s to metlo.*
52. *Ne vidim te.*
53. *Jaz bi prišel, če bi mogel.*
54. *Ne vemo več, kaj prodati.*
55. *Ko govori z mano, mu vedno odgovorim.*
56. *Kdo ti je dal to obleko?*
57. *Kje spiš?*
58. *Kaj si delal?*
59. *Za koga boš to delal?*
60. *Kaj boš delal jutri?*
61. *Kdo te bo priporočil?*
62. *Koliko si plačal za obleko?*

⚠ Veliko besed v garifunščini izhaja iz drugih jezikov. V zgornjih stavkih (1–62) so nekatere besede izposojene iz naslednjih virov:

španščina: *avanzar* [abaŋsár] ‘napredovati’, *aprender* [aprendér] ‘učiti se’, *maestro* [maéstro] ‘učitelj’, *patilla* [patíya] ‘lubenica’, *sacar* [sakár] ‘vzeti ven, dobiti’, *tía* [tía] ‘teta’, *tortilla* [tortíya] ‘tortilja’, *yuca* [yúka] ‘manioka’

francoščina: *dix* [dis] ‘10’, *douze* [duz] ‘12’, *place* [plas] ‘kraj’, *premier* [prəmje] ‘prvi’, *quatre* [katr] ‘4’, *six* [sis] ‘6’, *table* [tabl] ‘miza’

kari’ña: *erepa* ‘hrana’ (> šp. *arepa* ‘koruzni ploščati kruh’) in mnoge druge

(b) Prevedite v slovenščino:

- Ariengatu núguchu nun nabuidunu muna.
- Hísieti uwi lun.
- Nani guríara to.
- ¿Ka babuserubai?
- Íbidieti nun átirila irumu tau.
- Yumbuitibu hamuga anhabu giara.
- Áfarati búguchi aban ounli.
- Háluaha háfuridun óuchaha haruga.
- Nidin aríahai úduraü.
- Nuguya mabuseruntina nuádigimari.
- ¿Ka tiri lani señora?
- Ariha hamutina súdara.
- ¿Ka abu ludin?
- ¿Ka biribai?
- Wagía madüguntiwa guríara.
- Máfaru numutu hiñaru to.

(c) Prevedite v garifunščino:

- *Ne poznam imena tvojega očeta.*
- *Ne vidijo tega kraja.*
- *Ne poznate imena tega moškega.*
- *Ta metla je naša.*
- *Nisi me ubil.*
- *Ne vidimo tega čolna.*

(d) Lokonščina je sestrski jezik garifunščine. Podane so besede v lokonščini in njihovi prevodi v slovenščino v naključnem vrstnem redu:

aba, biama/bian, bui, dike, diki, donkon, dukhun, duna, farun, hiyaro, khabo, kuthu, lira, tora

*ženska, babica, uho, dlan, roka, tisti, tista,
ti, ubiti, spati, videti, po, ena, dva*

- Ugotovite prave povezave.
- V preteklosti je lokonska beseda za ‘spati’ v korenu vsebovala drugačen soglasnik. Kateri glas se je spremenil?

⚠ Glasovne povezave, ki jih najdemo v besedi za ‘tista’, niso take, kot bi jih pričakovali.

- (e) V garifunščini, ženske in moški včasih uporabljajo različne besede za iste stvari. Oglejte si naslednjo preglednico in izpolnite prazne celice. (Osenčenih celic ni treba izpolnjevati.)

garifunščina (ženski govor)	garifunščina (moški govor)	lokonščina	kari'ña	slovenščina
eyeri		wadili	wokory	
	ati			čili
		dei	awu	
		dakoti	ypupuru	moja noga
			ajamosaiky	tvoj noht/krempelj
		kathi	nuno	
	baligi		werùndòpo	
	amürü	bui		→ (d)
				moja viseča mreža
	würi			ženska
	hugía (huguya)		amyjaron	
		kabun	oruwa	
	günwüri		kowai	trnek
hürü	wayumu	koa	wajumo	rak
		kodíbio	tonoro	
		dalikin	yjeky	moja domača žival
		marishi	awasi	
			enàtary	njegov nos
			kurijara	
		banahu	ore	
		shifen	ituna	biti/postati grenek
	mua		nono	
		shimarha	pyrywa	puščica
		oniabo, iniabo	tuna	
		khayaba	kusipo	bolha
		ikikhodo	wàto	
		hadali		sonce
		bahu rheroko	pena	vrata
	núbana		yjere	
		shiba		kamen
		udaha	pi	koža

Nekatere (ne vse) izmed besed, s katerimi morate zapolniti preglednico, so podane spodaj:

agífida, amoro, au, balishi, bena, bodehi, bubada, búbara, dakora, dübü, dunuru,
gimara, hayaba, horhorho, hui, lígiri, lushiri, niligün, nógudi, nùgüra, topu, ubanaü,
uburei, úraü, weju, woryi, wügüri, yegü
pepel, ptica, zemlja, jetra, luna, moja jetra

⚠ Glasovne povezave, ki jih najdemo v besedi za 'luna', niso take, kot bi jih pričakovali.

(f) Podani so stavki v lokonščini in njihovi prevodi v slovenščino v naključnem vrstnem redu:

1. Bian thoyothonon dadukha.	A. Tu sta dve zemeljski obliki.
2. Bian horhorho yâka.	B. Videl sem dve odrasli ženski.
3. Bian kasakabo diki landa.	C. Boril se bo z jaguarjem.
4. Dashî danoro diakoka.	D. Odrasla ženska bo slišala ptice.
5. Dashimakufa hîri lokoa hu.	E. Klical vas bom po vaših imenih.
6. Ikî kolokoka to hime.	F. Videl je jaguarja.
7. Ludukha to kabadaro.	G. Riba je v ognju.
8. Lufarafa to kabadaro oma.	H. Zasmehovali me bodo.
9. Lufarafa.	I. Boril se bo.
10. Lufarufa aba kabadaro.	J. Prispel je po dveh dneh.
11. Namithadufa de.	K. Odrasla ženska bo poslušala ptice.
12. To thoyotho kanabafa to kodibiobe khonan.	L. Ubil bo enega jaguarja.
13. To thoyotho kanabufa to kodibiobe.	M. Moja glava je na vrhu mojega vratu.

i. Ugotovite prave povezave.

ii. Prevedite v slovenščino:

14. Lufarufa aba kabadaro tora hiyaro oma.
15. Hushimaku we.
16. Horhorho diakoka to shibabe.

iii. Prevedite v lokonščino:

- N. Moški bo poslušal.
- O. Smejali se bomo.
- P. Kričali bodo.
- Q. Tu so trije moški.

(g) Na listu za odgovore je podan seznam besed garifunščini. Čim več jih prevedite v slovenščino.

⚠ Garifunščina (ali jezik črnih karibov) spada v karibsko vejo aravaške jezikovne družine. Govori jo približno 150 000 ljudi v Hondurasu, Belizeju, Gvatemali, Nikaragvi in garifunski diaspori v ZDA.

Lokonščina (ali aravakščina) spada v karibsko vejo aravaške jezikovne družine. Govori jo približno 2 500 ljudi v Francoski Gvajani, Surinamu, Gvajani in Venezueli.

Jezik kari'ña (ali karibščina) spada v karibsko jezikovno družino. Govori ga približno 6 000 ljudi v Francoski Gvajani, Surinamu, Gvajani in Venezueli.

IDES = Instituto Departamental Espiritu del Siglo (Pokrajinski inštitut „Duh stoletja“) je organizacija v mestu Trujillo, v pokrajini Colon v Hondurasu.

ch (garifunščina) = č; h (garifunščina) = h; j (kari'ña) = y (garifunščina) = j; kh in th (lokonščina) se izgovarjata kot k oziroma t, a s pridihom; ñ (garifunščina) = nj v besedi *njiva*; ü (garifunščina) = u (lokonščina) je samoglasnik, podoben polglasniku.

Mestic je špansko govoreči potomec evropskega priseljenca in prvotnega ameriškega prebivalca. Garifuna ljudje so potomci Afričanov in prvotnih ameriških prebivalcev.

Kasava kruh je vrsta hrustljavega tankega okroglega kruha, ki je narejen z moko iz gomoljev manioka.

⚠ Dodatna razlaga, poleg odgovorov, ni potrebna, niti ne bo ocenjena.

—Andrej Nikulin, Milena Veneva

Slovensko besedilo: Gabrijela Hladnik, Andrej Perdih.

Srečno!

- (b)
- Ariengatu nóguchu nun nabuidunu muna.
 - Hísieti uwi lun.
 - Nani guríara to.
 - ¿Ka babuserubai?
 - Ibidieti nun átirila irumu tau.
 - Yumbuitibu hamuga anhabu giara.
 - Áfarati búguchi aban ounli.
 - Háluaha háfuridun óuchaha haruga.
 - Nidin aríahai úduraü.
 - Nuguya mabuseruntina nuádigimari.
 - ¿Ka tiri lani señora?
 - Ariha hamutina súdara.
 - ¿Ka abu ludin?
 - ¿Ka biribai?
 - Wagía madüguntiwa guríara.
 - Máfaru numutu hiñaru to.
- (c)
- *Ne poznam imena tvojega očeta.*
 - *Ne vidijo tega kraja.*
 - *Ne poznate imena tega moškega.*
 - *Ta metla je naša.*
 - *Nisi me ubil.*
 - *Ne vidimo tega čolna.*
- (d)
- i.
• ženska	• ti
• babica	• ubiti
• uho	• spati
• dlan	• videti
• roka	• po
• tisti	• ena
• tista	• dva
- ii. _____ > _____

(e)

garifunščina (ženski govor)	garifunščina (moški govor)	lokonščina	kari'ña	slovenščina
eyeri		wadili	wokory	
	ati			<i>čili</i>
		dei	awu	
		dakoti	ypupuru	<i>moja noga</i>
			ajamosaiky	<i>tvoj noht/krempelj</i>
		kathi	nuno	
	baligi		werùòpo	
	amürü	bui		→ (d)
				<i>moja viseča mreža</i>
	würi			<i>ženska</i>
	hugía (huguya)		amyjaron	
		kabun	oruwa	
	günwüri		kowai	<i>trnek</i>
hürü	wayumu	koa	wajumo	<i>rak</i>
		kodibio	tonoro	
		dalikin	yjeki	<i>moja domača žival</i>
		marishi	awasi	
			enàtary	<i>njegov nos</i>
			kurijara	
		banahu	ore	
		shifen	ituna	<i>biti/postati grenek</i>
	mua		nono	
		shimarha	pyrywa	<i>puščica</i>
		oniabo, iniabo	tuna	
		khayaba	kusipo	<i>bolha</i>
		ikikhodo	wàto	
		hadali		<i>sonce</i>
		bahu rheroko	pena	<i>vrata</i>
	núbana		yjere	
		shiba		<i>kamen</i>
		udaha	pi	<i>koža</i>

- (f) i. 1. Bian thoyothonon dadukha.
2. Bian horhorho yâka.
3. Bian kasakabo diki landa.
4. Dashî danoro diakoka.
5. Dashimakufa hîri lokoa hu.
6. Ikî kolokoka to hime.
7. Ludukha to kabadaro.
8. Lufarafa to kabadaro oma.
9. Lufarafa.
10. Lufarufa aba kabadaro.
11. Namithadufa de.
12. To thoyotho kanabafa to kodibiobe khonan.
13. To thoyotho kanabufa to kodibiobe.
- ii. 14. Lufarufa aba kabadaro tora hiyaro oma.
15. Hushimaku we.
16. Horhorho diakoka to shibabe.
- iii. N. *Moški bo poslušal.*
O. *Smejali se bomo.*
P. *Kričali bodo.*
Q. *Tu so trije moški.*

(g)

• abu	• anura	• irumu
• ábuna	• ariha	• ladüga
• achülüra	• ariñaha	• ligía
• adeira	• arüna	• nugía (nuguya)
• adüga	• ásurá	• ou(n)we
• adumureha	• áwaha	• súdara
• adura	• ayawa	• sun
• áfara	• bugía (buguya)	• tugía (tuguya)
• afeidira	• ebelura	• uagu
• áfurida	• eifi	• úduraü
• áluaha	• eiga	• umadaü
• aluguraha	• hagía	• un
• anhein	• halaü	• wagía
• anihein	• íchiga	• ya